

מכון ון ליר בירושלים

THE VAN LEER JERUSALEM INSTITUTE

معهد فان لير في القدس

תנועות דתיות חדשות בישראל: לב הדברים

וסדנת 'שקוף'

ספטמבר 2016

www.meida-center.org.il

מבוא ותקציר

מהו ארגון 'לב הדברים'?

לב הדברים הוא ארגון שנוסד בשנת 2000 על-ידי הרב החוזר בתשובה ארז משה דורון, במטרה להפיץ את משנתו של ר' נחמן מברסלב בציבור הישראלי. במהלך פעילותו בארגון, התמקד הרב דורון בכתיבת ספרים, מסעות לאומן והעברת שיעורים פרונטליים ווירטואליים. במהלך השנים, יצר הרב קשר עם ידוענים שחזרו בתשובה, כגון הזמר אביתר בנאי, העיתונאי צבי יחזקאלי ואחרים. בין היתר, נוצר קשר בינו ובין גידי דבוש, בן קיבוץ חוזר בתשובה וזמר. ברבות הזמן הפך דבוש למטפל רוחני וכיום הוא העומד במרכז הארגון.

בשנת 2008, בעקבות סדנה טיפולית לגברים בהנחיית הרב דורון ודבוש קיבל הארגון תפנית. דבר הסדנה עבר מפה לאוזן והיא צברה פופולריות רבה. לאחר ששה חודשים נפתחה הסדנה גם לנשים. מאז 2012 הפכה הסדנה, שנקראת 'שקוף', למוקד הפעילות של הארגון ולמקור הכנסתו המרכזי. הגידול במספר הנרשמים הביא להעברת משרדי הארגון למבוא חורון, להקמתה של סדנת המשך ('התומכים') ולהרחבת הפעילות באופן כללי.

בשנת 2013, עזב הרב דורון את הארגון וניתק קשר עם הנהגתו, שנותרה בידי דבוש. דבוש הוא המנהל כיום את הארגון ומשמש כמנחה המרכזי בסדנאות. 'לב הדברים' בנוי מעגלים-מעגלים, כאשר במרכז נמצא מעגל ההנהגה, אשר אנשיה עובדים תמורת שכר וסביבו מעגלים מתרחבים של מתנדבים ופעילים, הנוטלים חלק בהעברת הסדנאות ולעתים אף באימון אישי ורוחני בתשלום, מחוץ למסגרת הארגון הרשמית.

מהי הפרקטיקה של חברי הארגון?

הארגון מציע שתי סדנאות בתשלום הנערכות בנפרד לגברים ולנשים – סדנת 'שקוף' וסדנת המשך בשם 'התומכים'. דבוש מעודד את המשתתפים בסדנאות לשתף להיחשף רגשית וליטול על עצמם התחייבויות שונות ברוח תורת ר' נחמן – התבודדות, טיפול בהתמכרויות, התמודדות עם מערכות יחסים בעייתיות ועוד. חלק ניכר מן העבודה בארגון היא טיפולית פרטנית, ומתבצעת מחוץ לסדנה, בין החניך (הנתמך) ובין 'תומך' שהוא בוגר שתי הסדנאות. סדנת ההמשך 'התומכים' מיועדת להכשרה של 'תומכים'. סדנה זו חושפנית יותר באופייה וכוללת סימולציות מעשיות להכשרת התומכים.

בנוסף לסדנאות, נערכים אחת לחודש או סביב חגי ישראל 'ימי חברים'. ימי החברים נערכים בנפרד לנשים ולגברים, נגבה עבורם תשלום נפרד והם מהווים הזדמנות לגיבוש חברתי ולגיוס משתתפים חדשים לסדנאות. אחת לשנה, נוסעים חברי 'לב הדברים' לקברו של ר' נחמן באומן. האווירה במסע איננה פורמלית וכוללת טבילה במקווה, התבודדות וסדנה יומית משותפת. הנסיעה והשהות באומן נתפסת כהתעלות רוחנית, המסייעת להצלחתו של הטיפול.

מיהם החברים והמשתתפים?

קבוצת המשתתפים בסדנאות ובמפגשים מונה כ-300 איש, מחציתם נשים ומחציתם גברים. בשנים 2009-2014 השתתפו בסדנה 2500 איש בהתפלגות זהה בין נשים וגברים. הקבוצות בסדנאות הטרוגניות מאוד – הן כוללות חוזרים בתשובה מחסידות ברסלב שהתקרבו ליהדות בתיווך הרב דורון, חרדים מבית (חסידים וליטאים), דתיים-לאומיים וכן מסורתיים וחילוניים בדרגות שונות של 'התחזקות'.

במה מאמינים חברי הארגון?

לדברי אנשי המפתח בארגון אין הם 'ממציאים' או 'מפתחים' דבר, בדומה לר' נחמן עצמו, שראה בשיטתו 'קנקן חדש ליין ישן'. אנשי הארגון מדגישים כי הם מחויבים למסגרת ההלכתית של ה'שולחן ערוך' ולפסיקותיו של הרב עובדיה יוסף, לתוכה הם יוצקים את התוכן הטיפולי של ר' נחמן.

להלן מספר נקודות מרכזיות לתיאור תפיסת העולם של הארגון:

הלב: מטרת העל של סדנת 'שקוף' היא השבת הלב והרגש אל העשייה היהודית, תוך חיבור למשנתו של הר' נחמן וללב הפנימי החבוי, כביכול, בכל אחד. חלק גדול מהווית הארגון נשען על זניחת השכל והרציונל ועל החיבור לממדים הרגשיים והחוויתיים של הקיום האנושי.

רבינו כטיפול נפשי: הפן האישי טיפולי בתורתו של ר' נחמן נתפס כדרך להשתחרר מכבלי התרבות המערבית, מן התחרותיות והחיצוניות, לטובת עבודה פנימית ואותנטית.

השיבה לילד הפנימי: מוטיב מרכזי בסדנת 'שקוף' הוא החיבור לתקופת הילדות, במטרה לשבור דפוסים, מצוקות והרגלים. בסדנה מעודדים את המשתתפים לשיר, לצחוק ולהיות רגשיים, אקספרסיביים ואותנטיים.

התהליך כמטרה: חלק מרכזי בתפיסת העולם של הארגון הוא ההתמדה הנדרשת מן המשתתף. תפיסה זו נובעת מן ההשקפה שלפיה הטיפול הוא אינסופי. משום כך, מודגש בסדנא 'מבחן הדרך' כמרכיב ממשנתו של ר' נחמן, הנבדל כביכול ממבחן התוצאה המערבי והשטחי. התמדה משמעה מתן אמון בתהליך, בקבוצה ובהנהגה, לצד שמירה על 'גבולות' וקיום פרקטיקות כדוגמת התבודדות יומית, שמירת הברית (הימנעות מאוננות), הופעה סדירה לפעילות ועוד.

קולקטיב נסתר: חלק מן האידאולוגיה בסדנאות, המיוחסת לר' נחמן עצמו, כוללת בוז מובנה כלפי העולם וכלפי קטגוריות חברתיות חיצוניות. בדרך זו נוצרת בין המשתתפים תחושה של מעין 'קולקטיב נסתר' – מכנה משותף הקשור בר' נחמן עצמו – אשר גובר על ההבדלים חיצוניים.

תפיסה מהותנית של היהדות: בסדנה מובעת תפיסה מהותנית ביחס ליהדות וזאת כחלק מתורתו של ר' נחמן. היהודי נתפס כמי שיש בו 'נשמה יתרה', המתעלה על פני כל חלוקה חברתית, דתית או אתנית ובעלת רגישות רוחנית גבוהה מזו של הגוי. מכאן גם הפלורליזם שבקבלה לסדנה, שכן כל יהודי נתפס כ'בן של מלך' לעומת הגוי הנתפס כ- 'בן שפחה'. ככזה הגוי נתפס כמי שאינו מסוגל לשלב בין התחזקות דתית ומודעות עצמית.

חזרה בתשובה: למרות האופי הפלורליסטי משתתפי הסדנה, ההלכה נתפסת כמסגרת הנכונה והאותנטית ביותר עבור היהודי. ככלל, שמירת המצוות מקבלת אינטרפרטציה רוחנית ונתפסת ככלי טיפולי, המאפשר את התהליך הפנימי ומשרה את שלוות הנפש הדרושה כדי לחולל את השינוי הנכסף.

תוכן עניינים

1.....	מבוא ותקציר.....	
1.....	מהו ארגון 'לב הדברים'?	
1.....	מהי הפרקטיקה של חברי הארגון?	
2.....	מיהם החברים והמשתתפים?	
2.....	במה מאמינים חברי הארגון?	
5.....	תנועות דתיות חדשות בישראל: לב הדברים.....	
5.....	1. היסטוריה.....	
6.....	2. מבנה ארגוני.....	
6.....	2.1 הנהגת הארגון.....	
7.....	2.2 מבנה ארגוני כללי.....	
8.....	3. מיקום ומספר חברי התנועה.....	
8.....	4. פרופיל חברי התנועה.....	
9.....	5. אידאולוגיה ותיאולוגיה.....	
10.....	5.1 'הלב'.....	
10.....	5.2 'רבינו' כטיפול נפשי.....	
10.....	5.3 השיבה לילד הפנימי.....	
11.....	5.4 התהליך כמטרה: התמדה ואמון.....	
12.....	5.5 אווירה דתית ואוטוריטה דתית חדשה.....	
13.....	5.6 תפיסה מהותנית של היהדות.....	
13.....	5.7 החזרה בתשובה.....	
14.....	6. פרקטיקה.....	
14.....	6.1 סדנת שקוף.....	
16.....	6.2 סדנת התומכים.....	
16.....	6.3 'ימי חברים'.....	
17.....	7. ספרות של התנועה עצמה.....	
18.....	8. ביקורת על התנועה.....	

תנועות דתיות חדשות בישראל: לב הדברים

1. היסטוריה

ארגון 'לב הדברים' – הבית של ר' נחמן מברסלב נוסד על ידי הרב החוזר בתשובה, ארז משה דורון בשנת 2000 כחלק ממפעלו להפצת משנתו של רבי נחמן מברסלב בקרב הציבור הישראלי. הרב דורון נחשב אחד המייצגים הבולטים של הזרם 'הישראלי' בחסידות (לצידו של הרב עופר ארז), המורכב מחוזרים בתשובה חסידי ברסלב, אשר בחרו שלא להסתגר בציבור החרדי (כמו פלג 'שובו בנים' למשל) אלא לעסוק בהפצת תורת ברסלב ברחוב הישראלי. הרב דורון עמד בראש הארגון במשך כ-13 שנה והתמקד בעיקר בהפצת ספרים, שיעורים מקוונים ופרונטליים ומסעות לאומן. במהלך השנים כראש הארגון יצר קשר אישי עם מגוון ידוענים ישראלים. סביב הרב דורון התקבצו חוזרים בתשובה בני המעמד הבינוני, ובכלל - טייסים, אמנים, וידוענים דוגמת הזמרות עלמה זוהר ולאה שבת, אשת הטלוויזיה נועה ירון, הזמר אביתר בנאי, העיתונאי צבי יחזקאלי – שהתחברו אליו במהלך התקרבותם ליהדות.

אחד מהאנשים שהתקרבו לרב דורון היה גידי דבוש, זמר רוק יוצא קיבוץ גונן, שחזר בתשובה והצטרף לארגון 'לב הדברים'. עם הזמן החל דבוש לעסוק ביעוץ אישי לאור תורתו של רבי נחמן, בעיקר בנושאים של זוגיות ושלוש-בית ושמו כמאמן אישי התפרסם בחוגי חוזרים בתשובה ובקרב חלקים ברחוב החרדי והדתי-לאומי, המקורבים לתפיסות ניאו-חסידיות.

הארגון שינה כמעט לחלוטין את ייעודו עם הקמתה של סדנת 'שקוף'. על הסיבות להקמתה של הסדנא ומשמעותה מספר העיתונאי צבי יחזקאלי כך: "בשנת 2008 ישבנו לשיחה כמה חברים, כולם אבות בתחילת דרכם ובעלי תשובה. בחדר היו רופא, עיתונאי, טייס, רב תלמיד חכם, אמנים ומוזיקאים, ששאלו את עצמם – איך זה שחזרנו בתשובה ואנחנו עדיין כועסים? למה אין קשר אמתי עם האישה והילדים? למה אני מפחד כמו ילד? גידי, אחרי אלפי שעות של הקשבה ליהודים, הסביר שלכולנו חסרה הקשבה שבאה מלב פתוח ונקי. אין לנו מי שיקשיב לנו. פשוט אין לנו לב" (ראו מובאה מלאה בסוף הדו"ח).

תחילה כללה הסדנא מספר מצומצם של כעשרה משתתפים בסלון ביתו של גידי דבוש ובהנחיה מתחלפת של דבוש ודורון. אופייה של הסדנא אז היה מאולתר למדי ונשא אופי של קבוצת תמיכה אינטימית המתמקדת באתגרים של חבריה בחיי היומיום. תוך זמן קצר עברה השמועה על הסדנא מפה לאוזן והביקוש אליה גדל. תוך חצי שנה נוסדה

גם סדנה לנשים וזו צברה תאוצה רבה אף יותר, כאשר מרבית הנשים עודדו גם את בני זוגן להירשם אף הם לסדנא. הסדנא הפכה בשנתיים האחרונות למוקד הפעילות המרכזי של ארגון לב הדברים ומקור הכנסתו המרכזי. בעקבות הגידול במספר הנרשמים עברו משרדי הארגון למבנה גדול בישוב מבוא חורון, הכולל גם אולם גדול המשמש לסדנא עצמה ולסדנת ההמשך שלה ('התומכים') וכן להופעות מוזיקליות, שיחות ושיעורים המתקיימים בזמן הפגרה של הסדנא וסביב חגים ('ימי חברים').

בשנת 2013, בנסיבות שאינן ברורות לחלוטין (באתרי חדשות ופורמים חרדיים ברשת נרמז על מתיחות גוברת בין שני מנחי הסדנא), פרש הרב ארז משה דורון מהארגון אותו ייסד וניתק קשר עם ההנהגה שלו. מאז ועד היום מנהל גידי דבוש את הארגון והוא מנחה את סדנת שקוף ואת סדנת התומכים.

2. מבנה ארגוני

2.1. הנהגת הארגון

התנועה נוצרה על ידי הרב ארז משה דורון והמוזיקאי והמטפל הרוחני גידי דבוש. שניהם חוזרים בתשובה שהתקרבו לחסידות ברסלב. כיום הסדנא מנוהלת על ידי צוות של שלושה אנשים: גידי דבוש, מנהל הסדנא והמדריך המרכזי; ערן רז, יחסי הציבור והאחראי הפיננסי; והרב ישראל אסולין, דיין בעיר מודיעין ובירושלים המקורב ליו"ר ש"ס, המשמש מעין 'משגיח' ויועץ רבני ומעניק גושפנקא הלכתית לטיפול הקבוצתי. למעשה הרב אסולין מהווה את הנציג היחידי של 'חרדים מבית' בהנהגת הארגון, כיוון שערן רז וגידי דבוש הם חוזרים בתשובה וכך גם פעילים אחרים בהנהגת הארגון. לישראל אסולין ולערן רז תפקיד מכריע בציוות המשתתפים לקבוצות השונות, לציוות בין 'תומכים' ל'נתמכים' ובטיפול בכל מקרה של אי שביעות רצון ביחסי 'תומך ו'נתמך'.

בקרב חברי ההנהגה ניתן לכלול גם חוזרים בתשובה שהיו ממייסדי 'שקוף' ומקורבים לרב ארז דורון ולגידי דבוש, למשל צבי יחזקאלי (עיתונאי) ורן ובר (סופר). השניים עושים שימוש במעמד המקצועי שלהם בכדי לקדם את הארגון דרך 'ערבי חברים', ראיונות, שיחות מקוונות, שיעורים והשתתפות במסעות לאומן. ההנהגה שומרת על ריחוק מסוים משאר החברים בסדנא. במהלך הסדנאות דבוש כמעט אינו נגיש למשתתפים. בהפסקות הוא נוהג 'להיעלם' והרב אסולין נותר להשיב על שאלות המשתתפים. המרחק והמידור מייצרים תדמית של עוצמה וקסם סביב המנהיגים. לטענת ראשי הארגון, מטרת הריחוק היא לנסות לשמר מרחב פרטי מינימאלי ולהציב גבולות לפניית המשתתפים, למעט במה שמכונה 'מקרי חירום' בהם נדרשת התערבות מיידית של אחד מראשי הארגון. השלושה אומנם זמינים במייל ומסייעים לכל פונה, אולם, תמיכה

ממושכת יותר נעשית בתשלום. מרבית המשתתפים ב'שקוף' כלל לא נתקלים בחברי ההנהגה הנוספים (כדוגמת יחזקאלי וובר) ומודעים אך באופן רופף ביותר לקשר החברות שלהם עם ההנהגה 'הפורמאלית', של ערן רז, גידי דבוש וישראל אסולין.

על אף הריחוק מהנהגת הארגון, הרי שבאירועים אינטימיים יותר (בעיקר במסעות לאומן) ה-'דיסטנס' מתפוגג. את חברי הנהגת הארגון מכנים המשתתפים בשמם הפרטי (למעט הרב ישראל אסולין) ומאוד שכיח לראות חיבוקים בין חברי ההנהגה ומשתתפי הסדנא, בעיקר באירועים אינטימיים יותר, דבר היוצר תחושת שותפות, אמפתיה ושוויון בין חברי 'לב הדברים'.

נקודה נוספת ראויה לציון היא כי ההנהגה מורכבת רובה ככולה מחוזרים בתשובה מזרחים. לכאורה אין לעובדה זו משמעות כיוון שהאג'נדה של הארגון מגויסת לטובת חסידות ברסלב (האשכנזית במקורה), אולם יש לכך משמעויות מרחיקות לכת ביצירת היררכיה אתנית חדשה עליה אעמוד בהמשך.

2.2. מבנה ארגוני כללי

מלבד הנהגת הארגון מתקיים בתוך הארגון מבנה היררכי למחצה בתוכו המבוסס בעיקר על ותק ועל קרבה להנהגת הארגון, אם כי היררכיה זו נזילה למדי ומשתנה בהתאם ליחסים הבינאישיים שנוצרים בין חברי הסדנא.

בקווים כלליים הארגון בנוי באופן הבא:

1. בראש עומדת ההנהגה המתפרנסת בין השאר מקיום הסדנאות ומהניהול אדמיניסטרטיבי של הארגון.

2. בדרג הבא מצויים מי שמכונים כאן 'חברי ההנהגה' והיו כאמור חלק ממייסדי הסדנא. הללו עוסקים בקידום הארגון בהתנדבות ומשתתפים באופן קבוע במה שמכונה 'סדנת התומכים'. למעשה הללו ביחד עם ההנהגה מהווים מעין מעגל חברים סגור, ואף ממעטים לקחת 'נתמכים' חדשים ליעוץ שאינו בתשלום.

3. בדרג השלישי מצויים 'ראשי הקבוצות', שהם תומכים וותיקים שקיבלו הכשרה לשמש כמנחי קבוצות של 5-6 משתתפים. ראשי קבוצות מנוסים וותיקים משמשים כמנחי קבוצות של סדנת 'שקוף', מתוך תפיסה שהמשתתפים הטריים זקוקים להנחייה מנוסה יותר. ראשי קבוצות אחרים, בעלי פחות וותק, מצוותים למשתתפי סדנת 'התומכים'. גם כאן משתדלת ההנהגה לצוות את המנחים המנוסים יותר ל-'תומכים' חדשים יחסית. בקבוצות אלו היררכיה מועטה יותר

ולרוב ההכרות בין חברי הקבוצה היא אינטימית ומתמשכת על פני כמה מחזורים של סדנאות.

4. בדרג הרביעי מצויים מי שהם בוגרי סדנת 'שקוף' ובחרו להמשיך ולהשתתף במה שמכונה 'סדנת התומכים'. בדרג זה מצויים רוב החברים ב'שקוף' ומספרם מוערך בכ-100 איש. גם כאן קיימת היררכיה סמויה בין מי שזה להם הסבב השישי או השביעי בסדנת התומכים (כל סבב נמשך כארבעה חודשים לערך) ויש להם 'נתמך', לבין מי שזה עתה הצטרפו לתומכים וטרם נמצא להם 'נתמך'. ככלל כל משתתף בסדנת 'התומכים', מצוות גם הוא לתומך, כך שלכל משתתף תיאורטית אמור להיות נתמך ותומך משלו. בפועל כאמור קשה למצוא תומך 'חדש' המסייע ל'נתמך' וותיק, ותומכים המצויים בהנהגת דרג הביניים לרוב מבוקשים מאוד ולכן גם לוקחים תשלום על שעת התמיכה השבועית.

5. בדרג החמישי מצויים משתתפי סדנת 'שקוף', שאורכה כארבעה חודשים. בכל מחזור של סדנא זו נוטלים חלק כ-30-40 גברים (ומספר דומה של נשים). בערך מחציתם ממשיך לסדנת התומכים. בנוסף מעודד דבוש את המשתתפים לייצר חברויות ביניהם ולהיפגש מחוץ למסגרת הפעילות בסדנא. חברות כאלה של שישה-שבעה חברים הנפגשים לפעילויות פנאי שונות, נפוצות בלב הדברים. לרוב החברויות נוצרות בין אלו שמשתתפים יחד במה שמכונה 'מעגל התומכים הקטן'.

3. מיקום ומספר חברי התנועה

התנועה ממוקמת מאז התרחבותה ביישוב מבוא חורון, הסמוך למחלף לטרון. נכון לנובמבר 2014, מספר חברי התנועה הוא כ-300, כמחציתם גברים וכמחציתן נשים. במהלך חמש שנים השתתפו בסדנא 2500 גברים ונשים.

4. פרופיל חברי התנועה

הקבוצה מורכבת מגברים ונשים מרקע הטרואני. כשליש הם חוזרים בתשובה המגדירים עצמם חסידי ברסלב, אשר התקרבו ליהדות בתיווכו של הרב ארז משה דורון – על-ידי קריאת ספריו וכדומה. ככלל, קבוצה זו היא מרקע מעמדי בינוני-גבוה, לרבות אחוז גבוה של יוצאי קיבוצים. שליש נוסף מהקבוצה מורכב מחרדים מבית, חסידים וליטאים. יש לציין שמרבית החרדים תופסים את הקשר שלהם עם לב הדברים וברסלב כמשהו כמעט חתרני, ועצם המוכנות להקדיש זמן לטיפול אישי נפשי מהווה פריצה של תפיסת העולם החרדית הנורמטיבית.

הקבוצה השלישית מורכבת מחובשי כיפות סרוגות (דתיים-לאומיים), ממסורתיים ומחילונים המצויין בתהליכי התחזקות והתקרבות לדת. בקרב חובשי הכיפות הסרוגות הרוב הם חרד"לים (חרדים-לאומיים), בעיקר מהסוג הניאו-חסידי, כגון תושבי ההתנחלויות והמאחזים בדרום הר-חברון, יצהר וכדומה. בנוסף להם יש גם משתתפים השייכים לאגפים הבורגניים והליברלים יותר של הציבור הדתי-לאומי. רוב המשתתפים המסורתיים הם מרקע מזרחי, ומגיעים מכל קצוות הארץ. חלקם בשלבים שונים של תהליך 'התחזקות'. יש מתוכם כאלה שלאחר ביקור באומן 'גילו' את משנתו של רבי נחמן, ויש ביניהם כאלה שבני משפחתם חזרו בתשובה אבל הם עדיין שומרים על אורח חיים מסורתי ולא דתי. כאמור, בקרב משתתפי הקבוצה יש גם אנשי צבא בכירים, רופאים ואנשי תקשורת. עובדה זו מחדדת את הדימוי העצמי של המשתתפים של יחידה מובחרת ושל אוונגרד רעיוני ישראלי.

5. אידאולוגיה ותיאולוגיה

ארגון לב הדברים, בראשותו של הרב ארז משה דורון, ביקש להפיץ את כתבי ר' נחמן מברסלב בקרב הציבור הישראלי. בעקבות פרישתו של הרב דורון תפס את מקומו שותפו לדרך, גידי דבוש, קיבוצניק בעברו וחוזר בתשובה. ביחד עם חבורה שהתגבשה סביבו יסד דבוש את סדנת שקוף, המהווה היום את עיקר הפעילות של הארגון.

הארגון רואה בעצמו קבוצת עילית שמטרתה להפיץ את 'שיטת הטיפול' של רבי נחמן בארץ, על ידי טיפול אישי וקבוצתי והקמת מערך תומכים. המטרה של עמותת שקוף היא: "להפיץ את בשורת הריפוי של רבי נחמן מברסלב, בדגש מיוחד על הצד המעשי שבקיום עצותיו. חברי העמותה עוסקים בכתיבת ספרים, העברת שיעורים, מופעים מוסיקליים, נסיעות לקברי צדיקים, הפצת דיסקים וקרוב רחוקים בארץ ובעולם"¹. מהראיונות עם עם גידי דבוש וההנהלה עלה כי הללו טוענים כי 'אינם מחדשים כלום', בדומה לרבי נחמן אשר העיד על עצמו שהוא "קנקן חדש ליין ישן". במילים אחרות, לפי הארגון, השיטה הטיפולית שלהם הייתה ידועה כבר לאבות האומה: החל משה רבינו, דרך ר' שמעון בר-יוחאי והאר"י, וכלה ברבי נחמן אשר רק ניסח אותה באופן מדויק יותר. באופן זה ממצב דבוש את שקוף כחלק מ-'עיקרי היהדות' ואת עצמו כצינור המתווך את הנהגות רבי נחמן והקודמים לו.

להנהגת שקוף חשוב להדגיש כי הם מחויבים לגבולות ההלכתיים כפי שהללו מוגדרים בשולחן-ערוך. הם גם מעסיקים את הרב ישראל אסולין, בוגר פוניבז', דיין ומקורב לתנועת ש"ס, בתפקיד המפקח ההלכתי. ה'שולחן ערוך' ופסיקות הרב עובדיה (כתפיסה

¹ על פי [אתר האינטרנט של העמותה](#).

של הלכה ארץ-ישראלית מקילה וכללית) נתפסים כמסגרת כללית למהות של הסדנא שהיא העבודה הטיפולית על-פי רבי נחמן.

5.1. 'הלב'

מטרת-העל של 'שקוף' היא להשיב את 'הלב', את הרגש, למרכז העשייה והחוויה היהודית, לאור תפיסת משנת רבי נחמן מברסלב ככזו המיועדת לנפשו של האדם והקוראת תגר על התפיסה השכלית, הדידקטית ונטולת הרגש ('הלב') של היהדות כיום. השם 'ברסלב' מפורש כ-'לב-בשר' ומטרת הסדנא היא לחבר את המשתתפים בה מחדש ללב הפנימי האותנטי החבוי בהם, במנותק מהפרעות חיצוניות שעיוותו ודחקו אותו הצידה. חלק מרכזי בהוויה של הארגון הוא 'זניחת השכל' ודגש על הממד החווייתי והרגשי. לכן, כנראה, מתקשים חברי הסדנא להסביר באופן קונקרטי מה עושים ב'שקוף' ומה היא הפרקטיקה הטיפולית של הארגון. היעדר ההסמכה הטיפולית-מקצועית של גידי וראשי הקבוצות מוסברת בכך שהתעודות הפורמאליות מתמקדות בידע אינטלקטואלי ואילו החברים ב'שקוף' עובדים באמצעות 'הלב' ומתדבקים ב'צדיק' ולפיכך ההצלחה שלהם אינה תלויה בהשכלה פורמאלית.

5.2. 'רבינו' כטיפול נפשי

ההיבט האישי-טיפולי שבחסידות ברסלב נתפס בשקוף כאמצעי לשיחרור מכבלי התרבות המערבית החומרנית, המקדשת את התחרותיות והחיצוניות לטובת עבודה פנימית, המשיבה את האדם אל עצמיותו האותנטית, אל עצם הטוב שבו.

5.3. השיבה לילד הפנימי

מוטיב מרכזי בשקוף, הוא החזרה החווייתית לילד הפנימי המצוי לטענתם בכל אדם בוגר והשיחה על העבר, הפחדים, המצוקות וההרגלים שאימץ מכורח המציאות. עיקר ההתמקדות היא באדם המתחבר מחדש לילד שבו ודרך החיבור לכאביו בעבר מצליח להשתחרר מדפוסים שליליים של התמכרויות, כעס, בדידות וכיוצא בזה. מוקד מרכזי בתפיסת העולם של הסדנא הוא חשיבות הקשר הפתוח בין בני זוג, הכולל שיחה יומית עם בן הזוג.

התפיסה שדבוש מנחיל למשתתפים היא כי תקופת הילדות מהווה מעין 'מצרים' כלומר תקופה מלאה מיצרים וקשיים. לפיכך, היציאה מהילדות מהווה את יציאת המצרים האישית שעל כל יהודי לעבור בחייו. מטרת הסדנא היא לסייע בהשתחררות מקיבעונות ותפיסות שגויות, להמעיט בחשיבותן של מוסכמות חברתיות, להיות 'קרוב לה', להידבק ב'צדיק' (רבי נחמן מברסלב) ו-'להידבק בטוב'.

לתפיסה זו יש גם היבט עדתי. דבוש מדגיש את המוצא המזרחי שלו, הנתפס כזהות אותנטית, אמוציונאלית, 'דוגרית', ישירה וחמה יותר ועל-כן קרובה יותר (כביכול) לאותנטיות הילדותית האבודה. במקרים רבים השווה דבוש את האשכנזיות לסגנון חיים מאופק, 'צנוני' ונטול רגש - כזה המטיח קשיים רגשיים תחת מעטה מהוגנות מזויף. למעשה חלק מהשיבה לאותנטיות של הילד מצריכה את המשתתפים המאופקים רגשית, ו-'להשתחרר', כלומר לשיר בקול רם, לצחוק, לרקוד, לגלות את צפונות ליבם, לתת אמון בחברים בקבוצה ולהיות רגשיים ואותנטיים יותר.

5.4. התהליך כמטרה: התמדה ואמון

חלק מרכזי בסדר היום של 'לב הדברים' הוא ההתמדה, כלומר ההשקפה שהטיפול הוא אינסופי, נע במעין ספירלה כלפי מעלה וכולל עליות וירידות. פעמים רבות, דבוש שואל את היושבים במעגל 'אתה רוצה להציל את החיים שלך? אז תצטרף לתומכים!' דבר המחדד את ההכוונה לטוטאליות מבחינת המחויבות ל-'תהליך'. לעיתים עלו תהיות בקרב חברי סדנת התומכים הטריים, כלפי אינסופיותו לכאורה של 'התהליך'. החשיפה שלהם במהלך הסדנא למשברים ולקשיים של חברים וותיקים העלתה בהם את החשש כי מדובר בתהליך נטול תוצאות וללא תכלית. לפיכך וכחלק מהאידיאולוגיה של הארגון, מדגישים בסדנא את 'מבחן הדרך' ואת 'התהליך' כרכיב המרכזי במשנתו של רבי נחמן, וזאת בניגוד למבחן התוצאה המערבי המדיד, החיצוני והשטחי.

התהליך עצמו, הכולל ההתמדה ב-'גבולות': התבודדות יומית, שמירת הברית (הימנעות מאוננות), התמדה בתמיכה שבועית ובהגעה לסדנא, לצד 'המפגש עם הכאב' והחזרה הרוטינית למקומות כאובים בילדות. תהליך זה וההתמדה בו מנוסח כמטרה העומדת בפני עצמה. חלק מהותי מהתמדה זו מיוחס למתן אמון של הפרט בעצמו, כלומר האמונה ביכולתו להשתנות ולהשתפר. האמון שהוא נותן בתומך, בראש הקבוצה, בהנהגה, ובעיקר 'בתהליך'. כל אלה נתפסים כתנאי להצלחה. במובן זה, כישלון בטיפול, נטישה או כעס וביקורת כלפי הארגון וראשיו, נתפסים כהיעדר אמון. מכאן שנטל הכישלון נופל על כתפי המשתתף שלא נתן אמון מספיק במערכת.

יחד עם זאת, יש לציין כי בסדנא לא ניתנות הוראות לפרט לשנות את אורחות חייו וגם אין יומרה לטפל בבעיות נפשיות. דבוש איננו מעודד מעשים קיצוניים כנטישת מקום עבודה, או גירושין. להפך, הוא מעודד את המשתתפים להתבונן בחייהם בצורה אחרת וחדשה וטוען שההתמדה והעמידה במה שמכונה 'גבולות' מביאה לשינוי זה, כמו גם להצלחה כלכלית ולרווחה. בה בעת, לא ניתן להתעלם מהממד הכלכלי שבדחיפה של המשתתפים להמשיך לעוד ועוד מחזורים של סדנאות, שכאמור עולות סכום לא מבוטל.

העובדה כי חברי ההנהגה וראשי הקבוצות, המקורבים להנהגה הם בין 'המתמידים', ומגלים נאמנות ואמון בתהליך, מהווים מודל לחברי הסדנא הצעירים יותר.

ההנחיה של גידי דבוש מהווה חלק מרכזי משמעותי של הסדנא וקשה לדמיין את ארגון לב הדברים בלעדיו. לכאורה דבוש שב ומציין כי הוא אינו מחדש דבר, אלא רק מוסר את שיטותיו והנחיותיו של רבי נחמן מברסלב. בפועל מדובר באדם המשלב חוש הומור, דייקנות, אמפתיה, קפדנות, ריחוק ותחושת אינטימיות בו זמנית. לאורך כל השתתפותי בסדנא חשתי בכמיהה של רבים מהמשתתפים לקבל יחס מדבוש ב-'מעגל הגדול' והערצה כלפי יכולתו לזכור את כל המשתתפים את מצוקותיהם. כך שבעוד דבוש גם מצליח (באופן חלקי לפחות) כמוזיקאי וזמר רוק יהודי, הרי שהצלחתו הפנומנלית כיועץ וכראש 'שקוף' מהווה מוקד משיכה לסדנאות. לאור ההאשמות בעיתונים מעריב ומקור ראשון עליו ועל 'שקוף' כשרלטן, הוא מקפיד בכל מפגש להדגיש כי ההשתתפות בסדנא היא וולונטרית ועל אחריות המשתתפים. בנוסף הוא מקפיד לציין שכל צעד שלו עובר את ההכשר ההלכתי של הרב אסולין ושהוא מתבסס על הסכמות של רבנים העוסקים בטיפול אישי ובתורתו של רבי נחמן.

5.5. אווירה דתית ואוטוריטה דתית חדשה

מבחינת האווירה הדתית, האווירה המתקיימת בסדנא היא כביכול דתית-חרדית. אווירה זו באה לידי ביטוי בהפרדה מגדרית, בהקפדה על 'שמירת הברית' (הימנעות מאוננות), תיבול הסדנא בציטוטים מהתלמוד, בשימוש בעגה חרדית/דתית, בחפיפה לתקופת 'בין הזמנים' (חופשת הלימודים הישיבתית) וכמובן המראה החיצוני החרדי של מרבית המשתתפים. מאידך, מן הסדנא עולה מסר חתרני הכופר בחלוקות חברתיות ובכיתתיות המגזרית, ומדגיש את העבודה הפנימית, ואת 'הקירבה לרבינו'. עצם קיום הסדנא בתוך ישוב דתי-לאומי והישיבה המשותפת של חרדים מחסידויות ירושלמיות קיצוניות, מסורתיים ודתיים לאומיים, מזרחים ואשכנזים, מהווים כשלעצמם מסר המאתגר קטגוריות חברתיות. יתרה מזו, העובדה כי בסדנא חרדים ודתיים מבית נתמכים ונעזרים בתובנות ובעצות של ההנהגה המורכבת מחוזרים בתשובה שרובם מזרחים, היא אלמנט בעל משמעות מבחינת יצירת אוטוריטה רוחנית חדשה, שמקורות הלגיטימציה שלה שונים מאלו של ההנהגה הדתית והחרדית הממוסדת.

חלק מהותי מהאידיאולוגיה המושמעת בסדנא, המיוחסת לרבי נחמן עצמו, היא בוז מובנה כלפי 'העולם', כלומר אותן נורמות חברתיות המייצרות השוואות בלתי פוסקות בין רמות שונות של דתיות, מעמד וכדומה. באופן זה נוצרת בקרב המשתתפים תפיסה של מעין 'קולקטיב נסתר', חבורה סודית, שהמשותף בין חבריה עולה על התיאור החברתי החיצוני שלהם.

חלק מרכזי מתחושה זו נובע מהסודיות שעליה אמון כל אחד ממשתפי הסדנא, והאיסור לצלם את הנעשה בה. סודיות זו מעצימה את תחושת 'היחידה המובחרת', הסודית השוררת בין המשתתפים ואת האבחנה שהם חשים בינם לבין מי שלא נוטל חלק ב'שקוף'.

5.6 תפיסה מהותנית של היהדות

בסדנא מובעת תפיסה מהותנית ביחס ליהדות, כפי שהיא נובעת לכאורה ממשנתו של רבי נחמן מברסלב. דבוש מדגיש את הנשמה הטמונה בכל יהודי באשר הוא, המתעלה על כל חלוקה והשתייכות חברתית דתית או אתנית, ואת הרגישות הרוחנית הגבוהה של היהודי לעומת זו של הגוי. במובן זה הגוון של המשתתפים בסדנא נובע מתוך תפיסה שבכל יהודי קיים 'ניצוץ נשמתי' וכי כל יהודי הוא 'בן של מלך' בניגוד לגוי הנתפס כ-'בן שפחה'. עבור הגוי השילוב הטיפולי בין מודעות עצמית להתחזקות דתית, כפי שהלה מתקים בסדנא אינו רלוונטי.

5.7 החזרה בתשובה

על אף אופיה הפלורליסטי של הסדנא, הרי שזו נערכת בתוך קונטקסט הלכתי הנחשב למבטא את ייעודו של היהודי באופן המדויק והאותנטי ביותר. במהלך סדנת 'שקוף' ובעיקר במפגשים הראשונים שלה מעומעם הקשר בין הטיפול הקבוצתי לבין שמירת מצוות ולעולם הדתי. אולם השירים מן המקורות שגידי שר ב-'מעגל הגדול' שחלקם מוכרים רק לציבור הדתי והחרדי, תפילת מנחה בהפסקה וכמובן העיסוק בקשר עם הצדיק ועם ה', הולכים ומתגברים ככל שמתמשכת הסדנא. אין במעגל הגדול עידוד של המשתתפים לקבל על עצמם קיום של ריטואלים הלכתיים קלאסיים כגון שמירת שבת או תפילין, אלא ריטואלים חסידיים כמו התבודדות, תפילה וטבילה במקווה.

קשר רופף זה עם שמירת ההלכה הופך מובהק מעט יותר בסדנת התומכים. בסדנא זו מדגישים דבוש וראשי הקבוצות את החשיבות של שמירת הברית, טבילה במקווה, קביעת עיתים לתורה והקפדה על טהרת המשפחה וכשרות. לעיתים מציין דבוש כי 'התרופה' שמציעה הסדנא כוללת שמירת תורה ומצוות ובלעדיהן קיים קושי להבין וליישם את עקרונות הטיפול והאפשרות להגיע למודעות עצמית ולשינוי היא מוגבלת. במובן זה, שמירת ההלכה מקבלת אינטרפרטציה רוחנית, הרואה בטקס הדתי כלי טיפולי וכאמצעי לשלווה נפשית. מכל מקום, נראה כי אחוז המסורתיים הממשיך לסדנת תומכים נמוך מזה שבסדנת 'שקוף' ויתכן שהאינטנסיביות הדתית הגוברת מרתיעה את חלקם. עם זאת חשוב לציין כי הסדנא לא מזכירה את הכנסים, הסדנאות וההרצאות של

ארגוני החזרה בתשובה המיועדים לציבור החילוני (כגון זו של ארגון ערכים) והדגש העיקרי בה הוא על הפרט ותחושותיו.

6. פרקטיקה

6.1. סדנת שקוף

סדנא שבועית בת עשרה מפגשים הנמשכת על פני 3-4 חודשים (כיוון שיש לעיתים הפסקות עקב חגים, מסע לאומן או 'יום חברים') ומתקיימת בנפרד לגברים ולנשים. משך כל מפגש הוא שלוש שעות ועלות הסדנא המלאה בת עשרה מפגשים היא 3000 ₪.

6.1.1. המעגל הגדול

בכל סדנא משתתפים כ-30 איש היושבים בחצי עיגול במה שמכונה 'המעגל הגדול' כשעל הבמה יושב גידי דבוש, לצידו בדרך כלל אורגן ומיקרופון. במעגלים מסביב למשתתפים החדשים יושבים 'התומכים', הם בוגרי הסדנא בעבר. התומכים מונים כ-100 איש לערך. המפגשים מתחילים בשירה של גידי שאליו מצטרפים כל היושבים. מקרופון עובר בין המשתתפים ב'מעגל הגדול' (המכונים 'החדשים') וגידי מזמין אליו לבמה בניגון או בשירה מידי פעם את אחד 'החדשים'. המבוכה והבושה לשיר מול הקהל מובילה את גידי לשוחח עם משתתף מסוים כל פעם. בשיחה שואל גידי דבוש את המשתתף על מבוכתו, תחושותיו, והסיבות שהובילו אותו לסדנא. הוא מעודד את חברי הסדנא והתומכים למחוא כפיים, לעודד ולהפגין אמפתיה (מה שמכונה 'לתת לב') למשתתף אשר נחשף באופן כן או מביע נכונות לשינוי, למשל נכונות להתבודד, לדבר עם ההורים אחרי שנות נתק, וכדומה.

בכל סדנא דבוש מרצה על נושא אחר מתורת רבי נחמן ותוך כדי עורך סבב במעגל ומבקש מהיושבים שיצהירו הצהרות כגון 'אני חלש וזקוק לעזרה', 'אני מוכן להיות נותן מקצועי' או שיתארו במילה את תחושותיהם. דבוש מתעכב ובודק אם יש משתתפים שמתנגדים או חשים שלא בנוח עם ההצהרה ומקיים איתם דיאלוג בנוכחות כל היושבים. במפגשים הראשונים המבוכה היא בדרך כלל גדולה והדיון נסוב על הסיבות להגעה לסדנא, כאשר דבוש מדובב אנשים לדבר ולשתף. יש לציין שהוא לא לוחץ על אף משתתף להסגיר פרטים אישיים אודותיו, אלא לשתף אודות יחסיו עם ההורים, בת הזוג או נושאים שונים כגון ניכור, בדידות וכדומה. במהלך המפגש מתנהל דיון בין דבוש לאחד או יותר מיושבי המעגל אודות ההתנגדות שחש המשתתף לחשיפה הפומבית, ואודות מידת האמון שלו ב-'תהליך', סוג 'ההתמכרות' ממנה הוא סובל וכדומה. חלק מהפרקטיקה במעגל זה הוא שירה משותפת ומחיאיות כפיים המעודדות מי שלקח על

עצמו 'התחייבויות', כדוגמת גמילה מאלכוהול או סמים, התבודדות יומית, נסיעה לאומן עם הקבוצה, דיאטה וכדומה.

מי שמאחר לסדנא אינו מורשה להיכנס למעגל הגדול עד להפסקה. דבוש מעיר בפומבי לכל מי שמתגנב באיחור למעגל או יוצא החוצה, לכל מי שמתעסק במכשיר הנייד במהלך הסדנא או למי שמדבר או נרדם. כך שלצד האווירה המבודחת לעיתים והפתיחות של רגעי ה-'חשיפה' וה-'שיתוף' יש בסדנא גם אווירה קפדנית ומחמירה. טענת המנהיגות, אווירה זו אמורה להציב 'גבולות' ולהכניס את המשתתפים לרצינות, שבלעדיה הטיפול נועד לכישלון.

6.1.2. 'המעגל הקטן'

המעגל הנוסף מכונה 'המעגל הקטן' ובו יושבת קבוצה של שישה מטופלים עם ראש קבוצה ומשוחחת על מה שהתרחש ב-'מעגל הגדול' עם גידי דבוש ועל השיחה השבועית שלהם עם 'התומך'. במעגל הקטן בדרך כלל המשתתפים נינוחים יותר ומוכנים לשתף בקורותיהם, בשיחות שלהם עם התומך, ואף לקבל עצות מהמדריך ומשאר חברי הקבוצה.

6.1.3. 'התומך'

המעגל המשמעותי ביותר הוא השיחה עם התומך, זוהי שיחה שבועית בת שעה המתקיימת בין התומך לבין הנתמך. התומך הוא מי שבוגר הסדנא ונכנס לסדנת התומכים המתנהלת בקבוצות קטנות בהשתתפות גידי דבוש פעם בשבוע, לפני הסדנא עצמה. כעבור חצי שנה התומך רשאי לקבל לשיחה נתמך, בציוות מנהלי לב הדברים. תפקיד התומך הוא לשאול שאלות ולא לתת תשובות מוחלטות, כלומר 'לשקף' לנתמך מה הוא חווה ומה מקור הכאב או הבעיה, אך לא להציע פתרון חד משמעי. אולם, התומך ממליץ לנתמך על פרקטיקות ברסלביות כלליות כגון התבודדות, 'שמירת הברית', נסיעה לאומן וכדומה. שיטות הטיפול כוללניות מאוד ומתמקדות בלימוד כתבי רבי נחמן, התבודדות ואימוץ פרקטיקות ההופכות את הנתמך ל-'נקי' (מהתמכרויות, אוננות וכדומה) והתקרבות ל'רבינו' באמצעות נסיעה לאומן וכו'.

יחסי תומך-נתמך מוגבלים לשיחה שבועית בבית התומך, מסרונים וטלפונים. יש ניסיון של ההנהגה למנוע תלות של הנתמך בתומך ולא להשאיר נתמך בטיפול ממושך של יותר מחצי שנה אצל אותו תומך.

6.1.4. 'גבולות'

המוקד האחרון של הסדנא הוא ההגבלות והפרקטיקות שהפרט מקבל על עצמו, הכוללות התבודדות יומית, טבילה יומית במקווה ושמירת הברית. אלו פרקטיקות נטולות פיקוח, אך הן מהוות תנאי מוסכם להמשך הטיפול. מבחינת המשתתפים פרקטיקות אלה אפופות הילה מיסטית (כנראה כי הן אינטימיות ביותר) ונתפסות כמפתח הכרחי לרפוי נפשי והתקדמות, וזאת למרות שהן לא קשורות במישרין לאתגרים הנפשיים של המשתתפים. במובן זה הפרט נתפס כאחראי להצלחת הטיפול שלו באמצעות התבודדות, ההתמדה במפגשים עם התומך וההתמדה בפרקטיקות האמורות.

6.2. סדנת התומכים

סדנת התומכים היא סדנת ההמשך של סדנת 'שקוף' ומיועדת לבוגריה. רוב החברים ב-'לב הדברים' לוקחים חלק בסדנת התומכים. מספר המשתתפים מוערך כמונה מעל מאה גברים, ומספר דומה של נשים. הסדנה מתנהלת בנפרד לגברים ונשים. הסדנה האורכת ארבע שעות, כוללת תחילה 'מעגל גדול' ולאחריו ישיבה בקבוצה ב-'מעגל קטן'. בסדנה זו ההנחיה של גידי דבוש הופכת לקשוחה יותר והתהליך חושפני יותר. בתחילה הוא מעניק במשך כשעה עצות פרקטיות לתומך כיצד להתמודד ולהכיל בעיות שונות שמעלה הנתמך ובהמשך יושבים תומך ונתמך (שתיאמו זאת מראש עם דבוש) במרכז המעגל ומנהלים מעין שיחת סימולציה. לפני כל שיחה דבוש מדגיש כי הדברים שנאמרים בה 'נשארים בחדר' וכי זו עבירה אפילו לדבר בין המשתתפים על המקרה שעלה. כל מטרת הסימולציה הוא לימוד פרקטי כיצד להיות 'תומך'. בפועל כל זוג המסכים להשתתף בסימולציה מודע לכך שהאתגרים והבעיות של הנתמך יחשפו למשתתפי הסדנא. סדנת התומכים ממשיכה בחלוקה לקבוצות בפורמט של 'מעגל קטן'.

6.3. 'ימי חברים'

מתקיימים אחת לחודש או סביב חגים, בעת פגרות בין מחזורי סדנא או כהפוגה שבועית בין מפגש למפגש. ימים אלו כוללים לרוב מופע מוזיקלי של גידי דבוש עם זמרים מסוגת 'מוזיקה יהודית' (עדי רן, סיני תור, וכו'), שיעור תורה בענייני היום או שיחה עם אחד מחברי ההנהגה אודות סיפור התשובה שלו. ימי החברים נערכים בנפרד לגברים ולנשים. הם פתוחים לכלל הציבור והתשלום אליהם נפרד מן הסדנאות. זוהי פעילות תרבותית מרכזית, המשמשת כפעילות תומכת לצורך גיוס לסדנאות, ומהווה הזדמנות לבוגרי הסדנאות להתראות ולהתגבש ואף להכיר מקרוב את חיהם האישיים של חברי

ההנהגה. במובן זה, 'ימי החברים' מהווים, בדומה לאתר האינטרנט, את חלון הראווה של הארגון, ומודגש בהם ממד תרבותי ותורני שהסדנאות אינן מדגישות.

6.4. 'נסיעה לרבינו'

המסע של לב הדברים לאוקראינה הוא בן ארבעה ימים, והוא מעורב לגברים ונשים ופתוח לכל מי שמעוניין גם אם אינו חבר הקבוצה. לאחר יום בברדיצ'ב ומז'יבוז', דבוש מצטרף לקבוצה באומן לשלושה ימים הכוללים בעיקר התבודדות, 'הליכה לציון' (השתטחות על קבר הצדיק), טבילה במקווה לגברים, סדנא חד-יומית נפרדת בהנחיית חברי ההנהגה השונים ושיחות ספונטניות בין תומכים ונתמכים. ככלל האווירה במסע מאוד לא פורמאלית ולרוב מהווה טריגר להמשך ההשתתפות בסדנת התומכים או הצטרפות ל-'שקוף'. הנסיעה אל 'רופא הנשמות' (רבי נחמן עצמו) נתפסת כרכיב המסייע בטיפול ואף כזה בעל פוטנציאל לשנות חייהם של המשתתפים באופן כמו-מיסטי.

גולת הכותרת של 'הנסיעה לרבינו' הוא ה'קיבוץ' השנתי באומן בראש השנה, בו חברי לב הדברים מתפללים ומשתכנים בנפרד משאר העולים לרגל. לארגון 'לב הדברים' מאהל ואזור לינה מובחן המכיל כ-150 איש, אך כמות המשתתפים גדלה מדי שנה. על אף הצפיפות היחסית במתחם, ראש השנה מהווה בעיני משתתפיו שיא של התעלות רוחנית וגיבוש חברתי בין חברי הארגון. כמקובל בבתי כנסת ספרדיים, בסעודות ובתפילות יש עידוד מסיבי לתרום לארגון לשם 'פדיון נפש'. גם נוסח התפילה עצמו ספרדי. בכך יש כאמור כדי לקבע את המזרחיות כזהות המיינסטרים של הארגון ואת האשכנזים כנספחים, כמעין תמונת מראה למקובל בישיבות הדגל של החברה החרדית והדתית-לאומית.

7. ספרות של התנועה עצמה

לתנועה [אתר אינטרנט פעיל](#) הכולל שיעורים מקוונים, בנושאי טיפול נפשי, הלכה, הכנה רוחנית לחגים, זוגיות ומשפחה. כמו 'ימי החברים', כך מהווה גם האתר את חלון הראווה של הארגון. בניגוד לסדנאות עצמן, ימי החברים מועלים בשלמותם לרשת והם פתוחים לציבור הרחב.

בהיעדר פרסום בתקשורת הממוסדת האתר מהווה את כלי תקשורת מרכזי של הארגון. לצד האתר, ספרות התנועה כוללת גם את הפרסומים של חברי ההנהגה, כגון ספריו של רן ובר 'התגלות' ו'סוד הנקודה הטובה' וטוריו במעריב NRG, את התקליטור 'הכל ברצון' שהוציא גידי דבוש והופעותיו, המשלבות שיחות עם הרב אסולין, צבי יחזקאלי

וכדומה, וכן את [תכנית הרדיו 'ציפורי לילה שקופות'](#) בגל"צ עם גידי דבוש וצבי יחזקאלי אשר עסקה ברגשות, בזוגיות, בקשר עם האל, ביטחון עצמי וכדומה.

8. ביקורת על התנועה

הטלטלה הגדולה ביותר שעבר ארגון 'לב הדברים' הייתה [כתבתה של העיתונאית יפעת ארליך במעריב / מקור ראשון](#) (הכתבה הוסרה מהרשת בינתיים). בכתבה עלו טענות קשות של שלושה משתתפים בסדנא, או כאלו שטופלו על ידי דבוש, על כך שמדובר בפורמט משפיל, ושגידי דבוש נוקט בשיטות של הפחדה, מניפולציה והשפלות של המטופלים בפני 'המעגל הגדול'. טענות נוספות התייחסו לתלות נפשית בדבוש כתוצאה מהירואיזציה של האחרון, לחץ חברתי במעגל לשתף את הסובבים במצוקותיו של הפרט ובעקבות כך חשיפה נפשית חסרת בקרה וכן חוסר תמיכה במשתתפים לאחר תום הסדנא.

דבוש סרב להגיב לכתבה, אולם העיתונאי צבי יחזקאלי כתב הודעת תגובה, הכחיש את קיומן של צעקות בסדנאות וטען שדבוש מעולם לא המליץ למשתתף להתגרש. לדבריו:

"גידי עזר ועוזר לי לראות את הרצון ואת הבחירה שלי, לראות שבתוך תוכי יש ילד מתוק ואהוב ושכל הסיפור של התורה ישראל וקודשא בריך הוא, זה אהבה ולב פתוח. מדי יום א אני איתו בסדנא, בימי ג אשתי יושבת שם גם היא זה חמש שנים. עברנו על כל הסדנאות. כל מה שקראתם כאן בכתבה הזו פשוט לא היה. אני עיתונאי שסיכן את חייו לא פעם למען האמת. זה לא הסיפור כאן. בסדנאות לא היו צעקות, אולי זעקות שירה. גידי מעולם לא אמר למישהו להתגרש, ההפך. הוא זעק בתחינה. כל זיווג הוא משמיים, הקשיים הם מלמעלה בדרך לתיקון. ראיתי בתים נבנים, ילדים שמחים, אלף חמש מאות יהודים לפחות עברו תחת עיני. נרפאים. מכירים בקושי שלהם. מתגברים צומחים ומבינים שהלב יכול להיפתח ברגע, זו רק בחירה. לחיוך של יותר מאלפיים יהודים שמגדלים ילדים, שמחים ושמים את נשותיהם וילדיהם בראש סדר העדיפויות, לזה אחראי גידי דבוש. ראיתי את זה במו עיני. בלי פספוס, כמו מנתח, כל יהודי יקר וכל יהודי מקבל ממנו את הכול".

ד"ר תומר פרסיקו, התייחס [במאמר שהקדיש לסדנאות 'שקופ' בבלוג שלו](#), לכתבתה של יפעת ארליך ולתגובתו של יחזקאלי. פרסיקו מעריך שהסדנאות מעידות על שינוי מהפכני של הדת היהודית מדת לאומית לדת אישית המתקיימת כדרך רוחנית. פרסיקו רואה בעיה בכך שתורת ברסלב מוצגת כשיטת טיפול רצינית, ורואה סכנה רבה ביומרה להענקת טיפול המבוסס על דברי תורה, על ידי אדם נטול הכשרה מקצועית.

בקרב הנהגת הארגון ההצלחה המספרית של לב הדברים והתרחבותו מאז הפרסום, כמו גם הרכב המשתתפים המגוון (ואף האליטיסטי במידה) שלו נתפסים כהוכחה למופרכות שבטענות נגדו. יתרה מזו, המבקרים עצמם נתפסים כמי ששבויים בנורמות כוזבות.

מתודולוגיה: הדו"ח מבוסס בעיקר על תצפית משתתפת בסדנת 'שקוף' וסדנת 'התומכים' בשנת 2014 ושיחה עם מייסדי 'לב הדברים'.

כותב הדו"ח: אסף לייבוביץ'

עריכה אקדמית: פרופ' בועז הוס

תאריך עריכה אחרון: 5.9.16